

מה מברכים כשמתחסנים?

1) משנה מסכת ברכות פרק ט

משנה א

הרואה מקום שנעשו בו ניסים לישראל אומר ברוך שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים אומר ברוך שעקר עבודת כוכבים מארצנו.

משנה ב

על הזיקין ועל הזועות ועל הברקים ועל הרעמים ועל הרוחות אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה מעשה בראשית ר' יהודה אומר הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול בזמן שרואה אותו לפרקים על הגשמים ועל הבשורות הטובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל שמועות רעות אומר ברוך דיין האמת.

משנה ג

בנה בית חדש וקנה כלים חדשים אומר ברוך שהחיינו מברך על הרעה מעין הטובה ועל הטובה מעין הרעה הצועק לשעבר הרי זו תפלת שוא כיצד היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא היה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר ואמר יהי רצון שלא יהיו בני ביתי הרי זו תפלת שוא.

2) תלמוד בבלי מסכת עירובין דף מ עמוד ב

ואמר רבה: כי הוינא בי רב הונא איבעיא לן: מהו לומר זמן בראש השנה וביום הכפורים? כיון דזמן לזמן אתי - אמרינן, או דילמא: כיון דלא איקרו רגלים - לא אמרינן? לא הוה בידיה. כי אתאי בי רב יהודה אמר: אנא אקרא חדתא נמי אמינא זמן. - אמר ליה: רשות לא קא מיבעיא לי, כי קא מיבעיא לי - חובה מאי? - א"ל: רב ושמואל דאמרי תרווייהו: אין אומר זמן אלא בשלש רגלים. - מיתיבי תן חלק לשבעה וגם לשמונה, רבי אליעזר אומר: שבעה - אלו שבעה ימי בראשית, שמונה - אלו שמונה ימי מילה. רבי יהושע אומר: שבעה אלו שבעה ימי פסח, שמונה - אלו שמונה ימי החג. וכשהוא אומר וגם - לרבות עצרת וראש השנה ויום הכפורים. מאי לאו לזמן? - לא, לברכה. - הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך לזמן - זמן כל שבעה מי איכא? - הא לא קשיא, דאי לא מברך האינדא - מברך למחר וליום אחרא. מכל מקום בעינן כוס? לימא מסייע ליה לרב נחמן, דאמר רב נחמן: זמן אומר אפילו בשוק. - הא לא קשיא - דאי קלע ליה כוס. - התנינח עצרת וראש השנה, יום הכפורים היכי עביד? אי מברך עליה ושתי ליה - כיון דאמר זמן קבליה עליה, ואסר ליה. דהאמר ליה רב ירמיה בר אבא לרב: מי בדלת? ואמר ליה: אין, בדילנא. - לברוך עליה ולנחיה - המברך צריך שיטעום! ליתביה לינוקא - לית הלכתא כרב אחא, דילמא אתי למסרך. - מאי הוי עלה? שדרוה רבנן לרב ימר סבא קמיה דרב חסדא במעלי יומא דריש שתא, אמרו ליה: זיל חזי היכי עביד עובדא, תא אימא לן. כי חזייה אמר ליה: דלויה לרטיבה, רפסא ליה בדוכתיה. אייתו ליה כסא דחמרא, קדיש ואמר זמן. והלכתא: אומר זמן בראש השנה וביום הכפורים. והלכתא: זמן אומר אפילו בשוק.

3) רש"י שם

אקרא חדתא - כשאני רואה דלעת חדשה משנה לשנה אמינא זמן.

4) ב"ח אורח חיים סימן כט

ב וראיתי כתוב על שם רב האי גאון הרשות בידו אם ירצה לברך יברך ואני תמה וכו'. הב"י כתב שלשה טעמים ליישב בהם תמיהת רבינו ולפע"ד נראה שאין בהם כלל ישוב והתימה במקומה עומדת דאפילו אם תימצי לומר כמו שכתב ב"י דאיכא ספק אם חייב לברך אם לאו לא היה לו להורות דאם ירצה לברך יברך דהא קיימא לן (ברכות כא א) ספק ברכות להקל אבל לפע"ד נראה דטעמו של הגאון כיון דקיימא לן הלכה ואין מורין כן והיינו דמדרבנן אסור להניחן בלילה שמא ישכחם ויישן בהם ומשום הכי צריך לכתחלה להסירן בלילה הילכך הרשות בידו לברך כשם שאנו מברכים על כל מצות דרבנן ואע"ג דעל שאר מצות דרבנן שלא תקנו בהו חכמים ברכה אין לנו לברך מדעת עצמינו הכא שאני דכיון דלבני מערבא צריך לומר דתקנו חכמים לברך לשמור חוקיו מטעם ושמרת א"כ אף למ"ד לילה זמן תפילין הוא אלא דמדרבנן אסור מודים דהברכה דלשמור חקיו במקומה עומדת דצריך לברך מדרבנן ודוק.

וכבר הקשה מהר"א מפראג אמה שתמה רבינו דלמה יברך כיון שאינו חייב לברך מהא דסוף פרק בכל מערבין (עירובין מ ב) גבי זמן דראש השנה ויום הכיפורים אמר ליה רשות לא קמיבעיא לי חובה מאי וכן כתב באשיר"י פרק בתרא דר"ה (סי' יד) וכן כתב רבינו בסימן תל"ב גבי בדיקת חמץ אלמא דמותר לברך אע"פ שאינו חייב לברך ומה שתירץ על זה דבמקום שבדאי אינו חייב לברך כי הכא הוי ברכה לבטלה אבל היכא דאיכא ספק כמו בזמן דראש השנה ויום הכיפורים ובדיקת חמץ יכול לברך ע"כ והוא החילוק שכתב ב"י לחלק בין ודאי לספק וליתא כדפירשתי דבספק נמי אסור לברך משום ספק ברכה לבטלה פן יהא עובר על לא תשא את שם יי' אלהיך לשוא (שמות כ ז) אבל לפע"ד נראה דאיכא לחלק בין ברכת שהחיינו לשאר ברכות דברכת שהחיינו שבאה על שמחת לבו של אדם יכול לברך אע"פ שאינו ודאי דחייב לברך דאינו עובר על לא תשא אם הוא שמח ומברך לו יתעלה על שהחיינו וקיימו עד הזמן הזה אבל כאן דמברך אשר קדשנו במצותיו וצונו וכו' פשיטא דכיון דאיכא ספק אינו יכול לברך ולומר וצונו דהויא ספק ברכה לבטלה דאסור לדברי הכל זה נראה לי בדעת רבינו שהשיג כאן על דברי רב האי גאון ולא השיג על דברי בעל העיטור בהלכות חמץ.

5) בית חדש אורח חיים סימן תלב

דמה שאמר רבינו בשם בעל העיטור דמסתברא רשות הוא, היינו לומר דבמנהגא תליא מילתא ורשות לכל אדם לנהוג כאחד מן המקומות ואין ראוי לגעור או לגדף בשום אדם שירצה לאמרו או שלא לאמרו. ומעתה נסתלקה תמיהת הב"י על מה שאמר בעל העיטור דרשות הוא. ועיין במה שכתבתי למעלה בסימן כט דיראה לי לחלק דלענני ברכת שהחיינו דוקא שבאה על שמחת לבו של אדם שזכה לזמן הזה לקיים המצוה, בהא ודאי יש לו רשות לברך וכדאמר בפרק בכל מערבין אקרא חדתא, אבל לענין שאר ברכות אין לברך היכא דאיכא פלוגתא דרבוותא ומשום הכי השיג רבינו על רבינו האי גאון לעיל בסימן כט לענין ברכת לשמור חוקיו דהתם ודאי הוי ברכה לבטלה. ולענין הלכה ראוי ונכון לכל אחד שלא להכניס עצמו בספק ברכה, וכך נוהגין שלא לברך שהחיינו בבדיקת חמץ.

6) שו"ת קול מבשר חלק א סימן כא

בענין אם לומר הלל ושהחיינו ביום העצמאות. ב"ה. כ"ד אדר תשי"ב, ירושלים ת"ו. לכבוד יד"נ הרב הגאון המהולל רב פעלים מו"ה יהודה ליב מימון שליט"א. הנני להשיב בזה לכת"ה על מכתבו היקר בדבר השאלה אודות ברכת שהחיינו ביום העצמאות, היינו ביום שהוכרזה תקומת מדינת ישראל. (א) הנה אין ספק שהיום הוא (ה' אייר) שנקבע על ידי הממשלה וחברי הכנסת (שהם נבחרו רוב הצבור) ורוב גדולי הרבנים לחוג אותו בכל הארץ זכר לנס של תשועתנו וחירותנו, מצוה לעשותו שמחה ויו"ט ולומר הלל. ואף ציבור שבעיר אחת או יחידים שקובעים עליהם יו"ט לעצמם על נס שנעשה להם חייבים לקיים עליהם ועל זרעם והבאים אחריהם עד עולם ואף שהולכים לעיר אחרת להשתקע חייבין לקיים היום ההוא כמ"ש מהר"ם אלשקר בתשו' סי' מ"ט והובא להלכה במג"א סי' תרפ"ו סק"ה ובאלי' רבה שם, והחת"ס או"ח סי' קצ"א כתב שכך נוהגין כמה קהלות ישראל ומגדולי יחידיהם שעושים כן ביום שאירע להם נס עיי"ש שכתב דהיינו דוקא ממיתה לחיים דומיא דמרדכי ואסתר אבל בפדות משארי צרות לא דהרי אחז"ל (הוא במגילה דף י"ד ע"א) במרדכי ואסתר מאי דרוש ק"ו מעבדות לחירות אומרים שירה ממיתה לחיים לא כ"ש, וא"כ כל זמן שאנו בגלות וליכא פדיון מעבדות לחירות כל שאין ההצלה ממיתה לחיים ממש הו' דלא להוסיף לקבוע יו"ט עכ"ל. ועי' בחת"ס או"ח סי' קס"ג בסופו שכתב דשפיר מצי ציבור או יחיד לקבוע יום מועד לעצמם ביום שנעשה להם נס ומצוה נמי עבדי, וממילא פשיטא בנידון דידן הנוגע לציבור של כלל ישראל, ויש כאן פדיון מעבדות לחירות שנגאלנו משיעבוד מלכות ונעשינו בני חורין והשגנו עצמאות ממלכתית, וגם הצלה ממיתה לחיים שנצלנו מידי אויבינו שעמדו עלינו לכלותנו, בודאי חובה עלינו לקבוע יו"ט. ויפה כיוונו המנהיגים שקבעו את היום הזה דוקא, אשר בו היה עיקר הנס שיצאנו מעבדות לחירות ע"י הכרזת העצמאות, ואלמלא נעשית ההכרזה באותו היום והיתה נדחית ליום אחר אז היינו מאחרים את המועד ולא היינו משיגים את ההכרה וההסכמה של המעצמות הגדולות שבאומות העולם, כידוע, ונס זה משך אחריו גם את הנס השני של ההצלה ממות לחיים הן במלחמתנו נגד הערביים בא"י והן הצלת יהודי הגולה מיד אויביהם במקומות מגוריהם שעלו לא"י ובא על ידי כך הנס השלישי של קיבוץ גלילות...

... (ו) מ"מ עדין קשה להכניס עצמו בספק ברכה, וקיי"ל בכל מקום שיש חילוקי דעות בברכה דספק ברכות להקל משום חשש ברכה לבטלה. אולם הב"ח או"ח סי' כ"ט כתב דבמחלוקת בברכת שהחיינו יכול לברך ולא אמרינן בזה ספק ברכות להקל, דברכת שהחיינו שבאה על שמחת לבו של אדם יכול לברך אע"פ שאינו ודאי דחייב לברך, דאינו עובר על לא תשא אם הוא שמח ומברך לו יתעלה על שהחיינו וקיימו עד הזמן הזה, אבל שאר ברכות דמברך אק"ב וצונו אינו יכול לברך ולומר וצונו בספק ברכה לבטלה יעו"ש, וכן כתב הב"ח גם באו"ח סי' תל"ב. וכן כתב אלי' רבה או"ח סי' כ"ב דלא אמרינן ספק ברכות להקל ואינו עובר משום לא תשא כדעת הב"ח, והביא באלי' רבה ראייה מברכות דף ס' גבי קנה כלים חדשים דפריך וליפלוגו בקנה וחזר וקנה להודיעך כחו דר"י שצריך לברך ומשני כח דהיתרא עדיף לי' יעו"ש. וכן כתב הצ"ח בברכות דף ס' דברכת שהחיינו יש רשות לברך שהחיינו אפילו אם אינה חובה ע"פ מה דאמרינן בעירובין דף מ' ע"ב איבעיא להו מהו לומר זמן בר"ה ויו"כ וכו' אל רשות לא

קמיבעיא לי כי קמיבעיא לי חובה וכו' הרי דאפילו דבר שאין חובה עליו שהחיינו אעפ"כ הרשות למי שירצה לברך עליו שהחיינו ולא נחשב זה כברכה שאינה צריכה יעו"ש שמביא אח"כ ראייה מגמרא ברכות דף ס' שם עיין שם בדבריו הנחמדים. והנה בראייתו מגמרא ברכות דף ס' כיוון לדעתו של האלי' רבה הנ"ל, ובראייתו הראשונה מגמרא עירובין דף מ' כיוון לדעת הקדמונים בהגהות אשר"י על הרא"ש בעירובין שם בשם מהרמ"ק עיי"ש. והחת"ס או"ח סי' נ"ה אחרי שהביא ד' הב"ח וא"ר ותשו' הרשב"א סי' רמ"ח סיים: ונ"ל מ"ש חז"ל דברכת שהחיינו רשות אינו רשות לברך ברכה לבטלה אלא כל מי שנהנה בדבר שראוי לברך עליו אסור ליהנות בלא ברכה אך לזה צריך שיעור וגבול ויש דברים שבטלה דעתו ויש דברים כגון קרא חדתא שתולה בדעת כל אדם לפי דעתו אם נהנה לא בטלה דעתו ואם אינו נהנה לא יברך והיינו רשות ומ"מ מי שיוודע בעצמו שנהנה אין ברכתו רשות אלא חובה ואם יודע בעצמו שנהנה ואינו מברך הוא חוטא, ולפ"ז כל דברים שיש ספק בברכת שהחיינו מי שיוודע בעצמו שנהנה יברך ואי אפשר לומר בטלה דעתו דהא קמן דבלא"ה ספיקא או פלוגתא הוי וא"כ כיון שנהנה יברך לא מספק אלא מודאי כיון שנהנה וביטול דעתו ליכא עכ"ל, ודבריו קילורין לעינים. ועי' תבואות שור סי' כ"ח סוף סק"ד שכתב ג"כ בברכת שהחיינו מקילים בה טפי לברך אותה רשות כמ"ש ס"פ בכל מערבין עכ"ל. הנה רואים אנו את גדולי הפוסקים האחרונים הב"ח ואל"י רבה ותב"ש והחת"ס כולם סוברים דברכת שהחיינו לא אמרינן ספק ברכות להקל, וכיוונו מדעתם לדעת גדולי הראשונים בזה, האחד הוא הריב"ש בתשו' סי' תק"ה וז"ל ומה שטען עוד ואמר דכל שהוא ספק שזה אומר לברך וזה אומר שלא לברך טוב שלא לברך כדי שלא יעבור משום ברכה שאינה צריכה גם זו אינה טענה שכיון שיש טענות וראיות מספיקות להכריע כדברי האומר לברך אין זה ספק, ועוד דבמס' עירובין פרק בכל מערבין כי בעינן אי אומרים זמן בר"ה וביו"כ אמר רב יהודה אנא אקרא חדתא אמינא זמן ומהדרינן רשות לא קא מיבעיא לי כי קא מיבעיא לי חובה ומסקנא והלכתא אומר זמן בר"ה וביו"כ, אלמא אפילו אי אמרינן דלא חובה הוא רשות הוא כיון דמזמן לזמן קאתי דומיא דקרא חדתא וליכא משום ברכה שאינה צריכה וכו' עיי"ש. וגם בהגהות אשר"י על הרא"ש בעירובין פ"ג ס"י וז"ל ול"נ לפרש רשות לא קמיבעיא לי דפשי' דרשות קאמר מדקאמר אנא אפילו אקרא וכו' משמע אני מחמיר על עצמי. מר' מהרמ"ק, עכ"ל (ועי' פמ"ג או"ח סי' רכ"ה בא"א סק"ט ובפתיחה שם בזה"ל: הב"ח ז"ל בסי' כ"ט כתב פלא ומזה נראה שחשב את הב"ח ליחיד בדבר זה, ולא הזכיר גם האלי' רבה ותבואות שור, ואילו ידע שכבר כתבו כן גדולי הראשונים הריב"ש והגהות אשר"י לא הי' מפקפק כלל). (ז) העולה מכל זה לדינא, אף כי אין להטיל חובה על כל איש שיהיה צריך לברך שהחיינו ביום העצמאות, אבל כל מי שרוצה לברך הרשות בידו ואין בזה שום חשש של ברכה לבטלה, וכל מי שיוודע בעצמו שנהנה ושמח במאורע של תקומת המדינה ביום ההוא שהוקבע ליו"ט אין ברכתו רשות אלא חובה. ונכון להסמך ברכת שהחיינו לאמירת הלל, היינו לפני ברכת הלל אם אומרים את ההלל בברכה (לפי שורת הדין כמו שהוכחתי לעיל) או לפני התחלת אמירת הלל אם אומרים הלל בלא ברכה. יהי רצון מלפני השוכן בציון לפקדנו בפקודת ישועה ורחמים. וכאשר זכינו לאתחלתא דגאולה כן נזכה כולנו לראות בגאולה השלימה במהרה בימינו בקרוב. כעתירת ידידו ומוקירו הדושת"ה בברכת כט"ס. משלם ראטה

7) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נט עמוד ב

אית ליה ארעא הטוב והמטיב מברך? והא (תנן) +מסורת הש"ס: [תניא]+: בנה בית חדש וקנה כלים חדשים אומר ברוך שהחיינו והגיענו לזמן הזה, שלו ושל אחרים - אומר הטוב והמטיב! - לא קשיא, הא - דאית ליה שותפות, הא - דלית ליה שותפות, והתניא: קצרו של דבר על שלו הוא אומר ברוך שהחיינו וקיימנו, על שלו ועל של חבירו - אומר ברוך הטוב והמטיב.

8) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רכב סעיף א

שמועות שהם טובות לו לבדו, מברך: שהחיינו; ואם הן טובות לו ולאחרים, מברך: הטוב והמטיב.

9) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רכב

סעיף א

ילדה אשתו זכר, מברך: הטוב והמטיב, וגם היא צריכה לברך כן. הגה: ואם מתה אשתו בלידתה, מברך: שהחיינו, דהא ליכא הטבה לאחרני; וכן אם מת האב קודם שילדתו, היא מברכת שהחיינו (כן נראה לי ליישב הרשב"א סימן רמ"ה); ויש שכתבו שנהגו להקל בברכה זו, שאינה חובה אלא רשות, ומזה נתפשט שרבים מקילים באלו הברכות.

סעיף ב

מת אביו, מברך: דיין האמת; היה לו ממון שירשו, אם אין לו אחים מברך גם כן: שהחיינו; ואם יש לו אחים, במקום שהחיינו מברך: הטוב והמטיב. הגה: שאין מברכין הטוב והמטיב אא"כ יש לו שותפות באותה טובה (טור).

(10) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס עמוד א

דאמר רב אחא: הנכנס להקיז דם אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני, כי אל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת, לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהגו. אמר אביי: לא לימא אינש הכי, דתני דבי רבי ישמעאל: ורפא ירפא - מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. כי קאי מאי אומר? - אמר רב אחא: ברוך רופא חנם.

(11) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רל סעיף ד

הנכנס להקיז דם, אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה כי רופא חנם אתה; ולאחר שהקיז, יאמר: ברוך רופא חולים.

(12) משנה ברורה שם

(1) להקיז דם - וה"ה בכל מידי דרפואה יאמר זה ולא יחשוב שתהיה איזה דבר לו רפואה אלא ע"י הבורא ית"ש ולכן ע"י תפלה זו ישים בטחונו בו ויבקש ממנו שתהיה לו לרפואה.